

GATUNKI ROŚLIN OZDOBNYCH STANOWIĄCE NIEODZOWNY ELEMENT TRADYCYJNYCH WIEJSKICH OGRODÓW PRZYDOMOWYCH ZIEMI PRZEMYSKIEJ

Anna Wajda, Anna Bach

Katedra Roślin Ozdobnych,
Akademia Rolnicza im. H. Kołłątaja w Krakowie

Wstęp

Rośliny ozdobne, mimo że nie dostarczały pokarmu, od zawsze towarzyszyły człowiekowi i miały dla niego swoiste znaczenie. Były i nadal są tak ważne, bo w znacznym stopniu zaspokajają nasze potrzeby estetyczne, a świadome upiększanie i wzbogacanie otoczenia człowieka za ich pomocą znane jest od najdawniejszych czasów. Już w starożytności były one chętnie wykorzystywane w szeroko pojętej ornamentyce oraz stanowiły podstawowe tworzywo dla sztuki ogrodowej. Wynika to między innymi z powszechnie dostrzeganych walorów dekoracyjnych roślin ozdobnych, na które składa się bogactwo form, barw i kształtów, a także nie można zapomnieć o ich oddziaływaniu na zmysł powonienia [NOWIŃSKI 1977].

Obficie kwitnące rośliny ozdobne to także nieodzowny element wiejskich ogrodów przydomowych, bowiem piękno i urok kwiatów potrafi odczuwać każdy, niezależnie od wieku, stopnia wykształcenia czy miejsca zamieszkania [KILIAŃSKA 1972; KAŁAMUCKA 2004]. Dawniej kolorowe wiejskie ogródki były nie tylko oznaką zamożności i prestiżu, który starano się wyrazić poprzez sadzenie dużej liczby roślin o barwnych kwiatach, ale także źródłem motywów wykorzystywanych w ludowym zdobnictwie. Zaobserwowane tu kształty i kolory odwzorowywano później na malowanych naczyniach czy w kunsztownych wzorach haftów [ZIN 1970; ADAMCZYK 2004].

Warto zaznaczyć również, że skład gatunkowy i wygląd przydomowego ogrodu wiejskiego jest charakterystyczny i niepowtarzalny dla każdego regionu etnograficzno-geograficznego. Każdy uprawiany tu gatunek miał swoje znaczenie i pełnił określoną funkcję. Jednak zauważono, że w ostatnich latach ogrody wiejskie tracą swój specyficzny charakter, swą odrębność i od wieków utrwalone przyrodnicze dziedzictwo. CHOJNACKA i WILKANIEC [2004] pisząc o przemianach ogrodów wiejskich w Wielkopolsce zauważają, że coraz częściej tradycyjne formy tego typu nasadzeń zastępowane są przez ogród skalny zbudowany z polnych

otoczków lub obszerny trawnik, na którym w sposób mniej lub bardziej przemyślany sadi się różne rośliny iglaste. Zaś za przykład szczególnie niefortunnego naśladownictwa obcych wzorów wspomniane autorki uważają tworzenie kompozycji z udziałem figur ogrodowych lub pstrokato pomalowanych narzędzi rolniczych. Jednocześnie CZECHOWICZ i KOZŁOWSKA [2004] donoszą o podobnych zmianach zachodzących w wyglądzie przedogródków we wsiach dolnośląskich. Zmiany te stały się impulsem do podjęcia działań mających na celu zachowanie i ochronę dawnych nasadzeń. Dlatego też wyniki prezentowane w niniejszym opracowaniu dotyczą określenia doboru gatunków roślin ozdobnych uprawianych w tradycyjnych ogrodach wiejskich ziemi przemyskiej.

Materiał i metodyka badań

Przedmiotem badań prowadzonych w latach 2001–2004 były wiejskie ogrody frontowe zlokalizowane przy budynkach mieszkalnych dwóch miejscowości województwa podkarpackiego – we wsi Kniażyce (gmina Fredropol) i wsi Grzęska (gmina Przeworsk). Dokonano tu świadomego wyboru tradycyjnych ogrodów wiejskich w liczbie 22 obiektów. Wybór takiego obszaru badań, obejmującego dwie miejscowości położone w znacznej odległości od siebie (60 km), był zamierzony, gdyż miał ukazać zróżnicowanie w doborze niektórych gatunków roślin ozdobnych wynikające ze specyficznych uwarunkowań historyczno-kulturowych.

Prace podzielono na kameralne i terenowe. W ramach prac kameralnych wykonano przegląd dostępnych źródeł współczesnych i archiwalnych, mający na celu uzyskanie informacji na temat historii regionu i jej związków z przeobrażeniami ogrodów wiejskich. Prace terenowe polegały na ocenie istniejącego stanu zagospodarowania działek, wykonaniu tabelarycznej inwentaryzacji zasobów roślinnych dla każdego obiektu, obejmującej oznaczenie botaniczne roślin drzewiastych i zielnych z podaniem nazwy polskiej, łacińskiej i zwyczajowej, z jednoczesnym ich naniesieniem na plan sytuacyjny sporządzony w skali 1 : 100. Nazewnictwo botaniczne przyjęto w oparciu o podręczniki Marcinkowskiego, Chmiela oraz Senety i Dolatowskiego [CHMIEL (red.) 2000; SENETA, DOLATOWSKI 2000; MARCINKOWSKI 2002]. Wykonano również dokumentację fotograficzną przedstawiającą obecny stan ogrodów. Zgromadzony materiał inwentaryzacyjny poddano analizie gatunkowej, mającej za zadanie określić charakterystyczny dla ziemi przemyskiej dobór roślin uprawianych w tutejszych, tradycyjnych ogrodach wiejskich.

Wyniki i dyskusja

Niektóre rośliny ozdobne, a zwłaszcza o dekoracyjnych kwiatach, od wieków związane są z naszym krajobrazem wiejskim. W ogródkach przydomowych sadzono najczęściej takie rośliny, które cieszyły zmysły, dlatego od wczesnej wiosny do późnej jesieni zawsze tu coś kwitło i zieleniło się, nie pozwalając nikomu przejść obojętnie. Trudno się temu dziwić, bo już CZARTORYSKA [1805] tak pisała: „.... kwiaty bez wątpienia stroią, świeżą i ożywiają ogrody (...) rozpościerając wszystkie swoje wdzięki, w ciżbie tylu kolorów, iedne drugim pomagają. W każ-

dym dniu inny pączek się rozwija. Powietrze świeże napełnione ich wonnością, uprzędza nawet oczy. Tyle, złączonych rozlicznych kwiatów zieloność odświeża, a od niej więcej nabiera blasku. Po gorącym dniu, ożywione kwiaty chłodem wieczornym, cały Ogród napełniaią swoją wonią. Po deszczu rześystym, co może być piękniejszego, iak kwiaty, pełne tej rosy kroplami zgromadzonej, które uwieszono przy każdym listku, zdają się jeszcze tem kwiatom wdzięków nowych dodawać? Pszczoły, co w nich miodu i posilku szukają; Motyle, które po nich igrają; wszystko to ich uwodzięcza”. Zwłaszcza lato, to prawdziwe święto kwiatów w wiejskich ogrodach przydomowych.

Występowanie roślin ozdobnych w tradycyjnych wiejskich ogrodach uzależnione jest od wielu czynników. Należą do nich między innymi wymagania uprawowe poszczególnych gatunków; ich popularność połączona z wieloletnim udziałem w kwietnym krajobrazie wiejskim, a nade wszystko upodobania mieszkańców, ich podatność na nowe trendy w sztuce ogrodowej.

Posługując się praktyczną klasyfikacją ogrodniczą uprawiane w ogrodach rośliny można podzielić na jednoroczne, dwuletnie, byliny oraz rośliny cebulowe i bulwiaste, a także krzewy i drzewa liściaste oraz iglaste. W każdym z badanych ogrodów odnotowano występowanie roślin ze wszystkich wyżej wymienionych grup. Wskazuje to automatycznie na dużą różnorodność gatunków roślin wykorzystywanych w nasadzeniach ogrodowych. W ogrodach objętych inwentaryzacją oznaczono ogółem 176 gatunków, nie licząc odmian, w tym zawierało się: 22 gatunki ozdobnych roślin jednorocznych, 12 gatunków roślin dwuletnich, 13 gatunków roślin cebulowych i bulwiastych, 81 gatunków bylin, 35 gatunków drzew i krzewów liściastych (w tym także pnącza), 10 gatunków ozdobnych drzew i krzewów iglastych oraz 3 gatunki ziół. Równocześnie zauważono, że uzyskane wyniki w dużej mierze korespondują z doniesieniami naukowymi dotyczącymi niniejszej tematyki [HETMAN, MAZUR 2004; HETMAN i in. 2005; LIPIŃSKA i in. 2005]. W poszczególnych ogrodach rosło od 18 do 76 gatunków roślin.

Pomimo znacznego bogactwa gatunków roślin ozdobnych, nie stwierdzono (tab. 1) znaczących różnic w doborze roślin ozdobnych pomiędzy badanymi miejscowościami, co w konsekwencji oznacza, że tradycyjne wiejskie ogrody przydomowe ziemi przemyskiej charakteryzuje duża jedność gatunkowa. Równocześnie duża różnorodność gatunków zielnych roślin ozdobnych w tutejszych ogrodach pozwala stwierdzić, że barwnie kwitnące rośliny cieszą się wielką sympatią u osób mieszkających na tym terenie.

Rośliny jednoroczne są bardzo popularne na wsi przemyskiej. Wysiewa się je wczesną wiosną do różnych pojemników w celu otrzymania rozsady, dotyczy to zwłaszcza gatunków bardziej wrażliwych na chłody, lub wprost do gruntu, na miejscu stałe. Pora najobfitszego kwitnienia tych roślin przypada na lato i jesień, a nadejście pierwszych mrozów kończy ich barwne życie. Pomimo to, na okres kilkunastu tygodni te krótkotrwałe rośliny zamieniają wiejski ogród w morze kwiatów o najróżniejszych kształtach i barwach, a często i o pięknym zapachu. Na badanym obszarze do gatunków szczególnie chętnie sadzonych w przydomowych ogródkach, a równocześnie należących do tej grupy roślin należały: aster chiński (*Callistephus chinensis*), wyżlin większy (*Antirrhinum majus*), nagietek lekarski (*Calendula officinalis*), kosmos podwójnie pierzasty (*Cosmos bipinnatus*), rudbekia szorstka (*Rudbeckia hirta*), aksamitka wyniosła (*Tagetes erecta*), aksamitka rozpięchła (*Tagetes patula*) oraz cynia wytworna (*Zinnia elegans*).

Tabela 1; Table 1

Procentowy udział wybranych roślin ozdobnych występujących w tradycyjnych wiejskich ogrodach przydomowych badanych miejscowości ziemi przemyskiej, obliczony w oparciu o wykaz roślin sporządzony dla każdego z badanych obiektów na podstawie wizji lokalnych i wywiadów prowadzonych w latach 2001–2004

The percentage participation of the selected ornamental plants found in traditional household gardens in the researched localities of Przemysł region, counted on the basis of the list of plants made for every object on the basis of the local visions and interviews conducted in the years 2001–2004

Gatunek rośliny Plant species	% badanych ogrodów w danej miejscowości; % researched gardens in a given locality		
	Kniażyce	Grzęska	ogółem; total
Rośliny jednoroczne; Annuals			
Aster chiński – <i>Callistephus chinensis</i> NESS.	58,3	50,0	54,5
Wyżlin większy – <i>Antirrhinum majus</i> L.	16,6	10,0	13,6
Nagietek lekarski – <i>Calendula officinalis</i> L.	25,0	10,0	18,8
Kosmos podwójnie pierzasty – <i>Cosmos bipinnatus</i> CAV.	8,3	20,0	13,6
Rudbeckia szorstka – <i>Rudbeckia hirta</i> L.	16,6	10,0	13,6
Aksamitka wyniosła – <i>Tagetes erecta</i> L.	33,3	60,0	45,4
Aksamitka rozpięchła – <i>Tagetes patula</i> L.	66,6	80,0	72,7
Cynia wytworna – <i>Zinnia elegans</i> JACQ.	50,0	40,0	45,4
Rośliny dwuletnie; Biennals			
Goździk brodaty – <i>Dianthus barbatus</i> L.	50,0	60,0	54,5
Stokrotka trwała – <i>Bellis perennis</i> L.	8,3	40,0	22,7
Bratek ogrodowy – <i>Viola x wittrockiana</i> GAMS.	8,3	–	4,5
Malwa różowa – <i>Althaea rosea</i> L.	33,3	30,0	31,8
Byliny; Perennials			
Orlik ogrodowy – <i>Aquilegia hybrida</i> hort.	50,0	30,0	40,9
Aster krzaczasty – <i>Aster dumosus</i> L.	66,6	30,0	50,0
Omieg wschodni – <i>Doronicum orientale</i> HOFFM.	25,0	30,0	27,2
Piwonia lekarska – <i>Paeonia officinalis</i> L.	50,0	–	27,2
Piwonia chińska – <i>Paeonia lactiflora</i> PALL.	41,0	60,0	50,0
Floks wiechowaty – <i>Phlox paniculata</i> L.	66,6	100	81,8
Pierwiosnek bezłodygowy – <i>Primula vulgaris</i> HUDS.	25,0	80,0	50,0
Floks szydlasty – <i>Phlox subulata</i> L.	16,6	30,0	22,7
Rozehodnik ostry – <i>Sedum acre</i> L.	50,0	20,0	36,3
Dąbrówka rozłogowa – <i>Ajuga reptans</i> L.	16,6	20,0	18,8
Barwinek pospolity – <i>Vinca minor</i> L.	8,3	10,0	9,0
Serduszka okazała – <i>Dicentra spectabilis</i> (L.) L.	16,6	10,0	13,6
Kosaciec bródkowy – <i>Iris hybrida</i> hort.	83,3	80,0	81,8
Ostróżka ogrodowa – <i>Delphinium x cultorum</i> VOSS.	41,6	10,0	27,2
Liliowiec rdzawy – <i>Hemerocallis fulva</i> (L.) L.	41,6	40,0	40,9
Szparaga lekarskiego – <i>Asparagus officinalis</i> L.	50,0	30,0	40,9
Rudbeckia naga – <i>Rudbeckia laciniata</i> L. 'Golden Glow'	41,6	10,0	27,2
Tojad mocny – <i>Aconitum napellus</i> L.	41,6	20,0	31,8

Rośliny cebulowe i bulwiaste; Flower bulb plants			
Narcyz – <i>Narcissus</i> sp.	46,1	20,0	31,8
Szafirek – <i>Muscari</i> sp.	25,0	20,0	22,7
Dalia zmienna – <i>Dahlia variabilis</i> (WILLD.) DESF.	66,6	30,0	50,0
Tulipan – <i>Tulipa</i> sp.	41,6	40,0	40,9
Lilia – <i>Lilium</i> sp.	58,3	50,0	54,5
Mieczyk ogrodowy – <i>Gladiolus hybridus</i> hort.	66,6	60,0	63,6
Ozdobne krzewy i drzewa liściaste; Deciduous shrubs and trees			
Lilak pospolity – <i>Syringa vulgaris</i> L.	50,0	90,0	68,1
Jaśminowiec wonny – <i>Philadelphus coronarius</i> L.	25,0	–	13,6
Bukszpan pospolity – <i>Buxus sempervirens</i> L.	50,0	60,0	54,5
Kłokoczek południowa – <i>Staphylea pinnata</i> L.	–	10,0	4,5
Róża – <i>Rosa</i> sp.	75,0	50,0	63,6
Jarząb pospolity – <i>Sorbus aucuparia</i> L.	16,6	–	9,0
Ozdobne krzewy i drzewa iglaste; Conifers shrubs and trees			
Jałowiec pospolity – <i>Juniperus communis</i> L.	41,6	30,0	36,3
Żywotnik zachodni – <i>Thuja occidentalis</i> L.	33,3	10,0	22,7

Kolejną grupę wyodrębnioną na podstawie praktycznej klasyfikacji ogrodniczej stanowią rośliny dwuletnie lokowane na pograniczu roślin jednorocznych i bylin. Wsiewa się je wczesnym latem, a jesienią przesadza na wybrane miejsce, gdzie zakwitną w następnym roku. Również rośliny z tej grupy często można spotkać w wiejskich ogrodach przydomowych, a należą do nich: goździk brodaty (*Dianthus barbatus*), stokrotka trwała (*Bellis perennis*), bratek ogrodowy (*Viola x wittrockiana*) oraz malwa różowa (*Althaea rosea*).

Byliny, w odróżnieniu od dotychczas omawianych roślin jednorocznych i dwuletnich, to wieloletnie rośliny zielne o najrozmaitszym wyglądzie, różnych wysokościach z bogatą paletą barw kwiatów. Ze względu na wyżej wymienione zalety, byliny były i nadal są ważnym komponentem roślinnym tradycyjnego wiejskiego ogrodu. Przeprowadzone na terenie ziemi przemyskiej badania pozwalają stwierdzić, że w tutejszych ogrodach chętnie sadi się orlika ogrodowego (*Aquilegia hybrida*), astra krzaczastego (*Aster dumosus*), omiega wschodniego (*Doronicum orientale*), piwonie lekarską (*Paeonia officinalis*) i piwonie chińską (*Paeonia lactiflora*), obie cenione zwłaszcza ze względu na bardzo dekoracyjne, okazałe kwiaty. Nie można również zapomnieć o floksie wiechowatym (*Phlox paniculata*), tworzącym skupiska obsypane wiechami silnie pachnących kwiatów, których skala barw rozciąga się od bieli, poprzez róż, lila, aż po fiolet. Bardzo popularne są również w tutejszych wiejskich ogródkach przydomowych pierwioski bezłodygowe (*Primula vulgaris*), należące do jednego z pierwiosnych kwiatów wiosennych. Obok nich często zobaczyć można „poduchy” floksów sztyldastych (*Phlox subulata*), żółte kępy rozchodnika ostrego (*Sedum acre*), dąbrówki rozłogowej (*Ajuga reptans*) czy barwinka pospolitego (*Vinca minor*). Nieco później zakwita serduska okazała (*Dicentra spectabile*), której pierzaste liście i oryginalnie zwisające na pędach różowe „serduska” kwiatów tworzą ciekawy efekt dekoracyjny, a także irysy bródkowe (*Iris barbata*). Zaś latem króluje w wielu ogrodach ostróżka ogrodowa

(*Delphinium x cultorum*), liliowce rdzawe (*Hemerocallis fulva*) z krótkotrwałymi, lecz ciągle na nowo pojawiającymi się brązowo-pomarańczowymi kwiatami oraz tojad mocny (*Aconitum napellus*). Zaobserwowano także częste występowanie w ogrodach przydomowych rudbeckii nagiej (*Rudbeckia laciniata* 'Golden Glow') oraz szparaga lekarskiego (*Asparagus officinalis*).

Do wieloletnich roślin ogrodowych należą również liczne rośliny cebulowe i bulwiaste, które także często uprawiane są w wiejskich ogrodach. Niektóre z nich pozostają przez wiele lat na tym samym miejscu i swobodnie się rozrastają, jak na przykład narcyzy (*Narcissus* sp.). Bardzo popularne są zwłaszcza żółte narcyzy trąbkowe i mieszańce z grupy *Poeticus*, chętnie uprawiane ze względu na wonne kwiaty, o białych płatkach i krótkim, barwnym przykoronku, czerwono obrzeżonym. W ogrodach przydomowych ziemi przemyskiej sadzi się również przebiśnieg pospolity (*Galanthus nivalis*), którego cebulki często pozyskuje się z naturalnych stanowisk. Popularny jest również szafirek (*Muscari* sp.) oraz śnie-dek baldaszkowy (*Ornitogalum umbellatum*). Pominąć nie można także bardzo lubianych tulipanów (*Tulipa* sp.), wśród których zwłaszcza preferowane są gatunki i odmiany o intensywnie czerwonej barwie kwiatów. W tradycyjnym ogrodzie wiejskim omawianego regionu nie może zabraknąć zwłaszcza lilii (*Lilium* sp.). Do najczęściej spotykanych gatunków należą: lilia biała (*Lilium candidum*) o kielichowatych, śnieżnobiałych i odurzająco pachnących kwiatach oraz lilia bulwkowata (*Lilium bulbiferum*) z pomarańczowo-czerwonymi kwiatami. Od wielu lat bardzo popularne na wsi są także dalia zmienne (*Dahlia variabilis*) z całym swoim bogactwem kształtów i kolorów kwiatów, przyciągającym wzrok od późnego lata aż do jesieni. Często uprawia się również mieczyki ogrodowe (*Gladiolus hybridus*) oraz krokosmię ogrodową (*Crocasmia x crocosmiflora*).

Również obecność niektórych krzewów i drzew liściastych oraz iglastych w przydomowych ogrodach wiejskich badanych miejscowości jest wyrazem pewnych tradycji uprawy, mających swe źródło w uwarunkowaniach historyczno-kulturowych tego regionu.

W grupie krzewów liściastych najczęściej występujących na badanym obszarze wymienić należy: lilak pospolity (*Syringa vulgaris*), jaśminowiec wonny (*Philadelphus coronarius*), bukszpan pospolity (*Buxus sempervirens*) oraz dawniej bardzo popularną w okolicach Przeworska kłokoczkę południową (*Staphyllea pinnata*). Ważnym elementem dekoracyjnym są również róże (*Rosa* sp.). Zaś z krzewów iglastych zaobserwowano stosunkowo częste występowanie jałowca pospolitego (*Juniperus communis*).

Spośród drzew liściastych najczęściej w badanych ogrodach występuje jarząb pospolity (*Sorbus aucuparia*) oraz drzewa owocowe, a zwłaszcza orzech włoski (*Juglans regia*). Natomiast z grupy drzew iglastych, w niektórych ogrodach zaobserwowano pojedyncze okazy żywotnika zachodniego (*Thuja occidentalis*). To stopniowe pojawianie się roślin iglastych w doborze gatunków sadzonych w tutajszych ogrodach wiejskich potwierdza sygnalizowany przez BACH i KAPIAS [2001] oraz RENDA [2004] kierunek zmian dotyczący nowych trendów w tego typu założeniach ogrodowych.

Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że skład gatunkowy roślin ozdobnych w tradycyjnych wiejskich ogrodach przydomowych ziemi przemyskiej jest bardzo różnorodny i wynika z potrzeby mieszkańców do ciągłego przebywania w ich otoczeniu, a dzięki temu kształtują się niepowtarzalne, kwietne krajobrazy wiejskie tego regionu.

Wnioski

1. Na obszarze ziemi przemyskiej spotkać można jeszcze wiele tradycyjnych wiejskich ogrodów przydomowych zarówno pod względem zagospodarowania przestrzeni jak i w aspekcie doboru określonych gatunków roślin ozdobnych, które uważa się za przypisane tego typu założeniom.
2. Badane 22 obiekty można uznać za archetypy tradycyjnych wiejskich ogrodów omawianego obszaru.
3. Do gatunków roślin ozdobnych, stanowiących nieodzowny element tradycyjnych ogrodów frontowych ziemi przemyskiej, należą przede wszystkim obficie kwitnące rośliny zielne, jak i niektóre drzewa i krzewy liściaste czy iglaste.
4. Krajobraz wiejski tego terenu charakteryzuje się dużą jednorodnością wynikającą z podobnego sposobu zagospodarowania ogrodów przydomowych oraz zbliżonego składu gatunkowego roślin ozdobnych.

Literatura

- ADAMCZYK J. 2004. *Ogrody przydomowe jako element kształtowania krajobrazu współczesnej polskiej wsi*, w: *Krajobraz i ogród wiejski. Przyrodniczy i kulturowy krajobraz wiejski*. T. 3, Wyd. KUL, Lublin: 77–81.
- BACH A., KAPIAS K. 2001. *Przeobrażenie współczesnych ogrodów wiejskich na przykładzie powiatu pszczyńskiego*. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie 279, Kraków: 49.
- CHMIEL H. (red.) 2000. *Uprawa roślin ozdobnych*, PWRiL, Warszawa: 226–227, 231–232, 253–254, 258–259, 286–287, 291–294, 298–299, 311–316, 323–325, 332–341.
- CHOJNACKA M., WILKANIEC A. 2004. *Przemiany ogrodów wiejskich w Wielkopolsce od form tradycyjnych do współczesnych na przykładzie Lednickiego Parku Krajobrazowego*, w: *Krajobraz i ogród wiejski. Przyrodniczy i kulturowy krajobraz wiejski*. T. 2, Wyd. KUL, Lublin: 47–54.
- CZARTORYSKA I. 1805. *Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów*. Drukiem Wilhelma Bogumiła Korna, Wrocław: 64.
- CZECHOWICZ M., KOZŁOWSKA E. 2004. *Zmiany w zagospodarowaniu przestrzeni przydomowych na terenach wiejskich na przykładzie wsi dolnośląskich*, w: *Krajobraz i ogród wiejski. Przyrodniczy i kulturowy krajobraz wiejski*. T. 2, Wyd. KUL, Lublin: 63–72.
- HETMAN J., MAZUR B. 2004. *Rośliny ozdobne w wybranych ogrodach gminy Ostrówek*, w: *Krajobraz i ogród wiejski. Przyrodniczy i kulturowy krajobraz wiejski*. T. 3, Wyd. KUL, Lublin: 14–17.
- HETMAN J., PUDELSKA K., KSENIAK M. 2005. *Tradycyjne gatunki roślin ozdobnych we współczesnych ogrodach Rostocza (Teodorówka i Korytkowo Duże)*, w: *Krajobraz kształtowany przez kulturę rolną*. Streszczenia referatów i posterów. VIII Forum Architektury Krajobrazu, Olsztyn, 8 IX 2005: 50.
- KALAMUCKA W. 2004. *Krajobraz i ogród wiejski w geograficznych badaniach nad jakością życia*, w: *Krajobraz i ogród wiejski. Przyrodniczy i kulturowy krajobraz wiejski*. T. 2, Wyd. KUL, Lublin: 97–104.

- KILIAŃSKA I. 1972. *Kwiaty w ogródku*. PWRiL, Warszawa: 9–13.
- LIPIŃSKA H., HARKOT W., WYŁUPEK T. 2005. *Skład florystyczny wiejskich ogrodów przydomowych na Lubelszczyźnie*, w: *Krajobraz kształtowany przez kulturę rolną*. Streszczenia referatów i posterów. VIII Forum Architektury Krajobrazu, Olsztyn, 8 IX 2005: 57.
- MARCINKOWSKI J. 2002. *Byliny ogrodowe – produkcja i zastosowanie*. PWRiL, Warszawa: 130–131, 135–136, 145–146, 155, 198, 200–201, 243–244, 269, 273, 293–298, 314–317, 323–326, 330–331, 339–343, 349–350, 357, 380–381, 384–385.
- NOWIŃSKI J. 1977. *Dzieje roślin i upraw ogrodniczych*. PWRiL, Warszawa: 160–161.
- RENDA J. 2004. *Iglaki w ogródkach wiejskich*, w: *Krajobraz i ogród wiejski. Przyrodniczy i kulturowy krajobraz wiejski*. T. 3, Wyd. KUL, Lublin: 35–38.
- SENETA W., DOLATOWSKI J. 2000. *Dendrologia*. PWN, Warszawa: 71–72, 85–87, 207–209, 249–252, 346–348, 362, 466.
- ZIN W. 1970. *Piórkami i węglem. Piękno niedostrzegane*. T. I, Arkady, Warszawa: 86–89.

Słowa kluczowe: rośliny ozdobne, ogród wiejski, tradycja

Streszczenie

W artykule przedstawiono wyniki badań prowadzonych w latach 2001–2004, których celem między innymi była ocena składu florystycznego wiejskich ogrodów przydomowych na obszarze ziemi przemyskiej. Obserwacje prowadzono w wybranych ogrodach wiejskich (22 obiekty) dwóch miejscowości, we wsi Kniażyce i Grzęska.

Badania wykazały dużą różnorodność gatunków roślin ozdobnych wykorzystywanych w nasadzeniach ogrodowych. Oznaczono ogółem 176 gatunków roślin, w tym: 34 gatunki jednoroczne i dwuletnie, 81 bylin, 13 gatunków roślin cebulowych i bulwiastych oraz 45 gatunków drzew i krzewów. W badanych ogrodach szczególnie chętnie uprawiano gatunki kwitnące od wiosny do jesieni, mające dużo kolorowych kwiatów. Przykład takich roślin stanowią: *Callistephus chinensis*, *Tagetes* sp., *Zinnia elegans*, *Dianthus barbatus*, *Alcea rosea*, *Aconitum napellus*, *Aster dumosus*, *Delphinium x cultorum*, *Narcissus* sp., *Gladiolus x hybridus* i *Phlox paniculata*.

ORNAMENTAL PLANT SPECIES AS AN INDISPENSABLE ELEMENT OF TRADITIONAL RURAL HOUSEHOLD GARDENS IN THE REGION OF PRZEMYŚL

Anna Wajda, Anna Bach

Department of Ornamental Plants, Agricultural University, Kraków

Key words: ornamental plants, rural garden, tradition

Summary

The article presents results of the research conducted in the years 2001 – 2004, which purpose was to estimate floristic composition of household gardens in the area of Przemyśl region. Observations were made in the selected rural gardens (22 objects) of two localities – in the villages of Książyce and Grzęska.

They demonstrated a great variety of ornamental plant species used in garden plantings. In total there were 176 plant species, including 34 annuals and biennials, 81 perennials, 13 flower bulb plants and 45 species of shrubs and trees. In the investigated gardens of species flowering from spring to autumn with many colorful flowers were most frequently grown. The examples of such species are the following: *Callistephus chinensis*, *Tagetes* sp., *Zinnia elegans*, *Dianthus barbatus*, *Alcea rosea*, *Aconitum napellus*, *Aster dumosus*, *Delphinium x cultorum*, *Narcissus* sp., *Gladiolus x hybridus* and *Phlox paniculata*.

Mgr inż. Anna **Wajda**
Katedra Roślin Ozdobnych
Akademia Rolnicza im. H. Kołłątaja
Al. 29 Listopada 54
31-425 KRAKÓW
e-mail: ana_wa@poczta.onet.pl